

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Razumkov
centre

УКРАЇНА: ВІД ВІЙНИ ДО МИРУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ

Аналітичні оцінки
Січень 2024

I. НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА І ОБОРОНА: ГОЛОВНІ ПОДІЇ, ПРОЦЕСИ, ТЕНДЕНЦІЇ

Протягом січня 2024 р. у зоні бойових дій відбувалися переважно позиційні бої вздовж всієї лінії зіткнення. Попри інтенсивні штурми та локальні успіхи на багатьох ділянках, російські війська так і не розпочали **анонсованого** масштабного наступу. Цілком очевидно, що путінські наміри завершити війну **«якомога швидше»** стримуються не лише погодними факторами, але й обмеженнями в матеріальному та людському ресурсі. Однак існують вагомі підстави вважати, що стан «глухого кута» не може тривати надто довго. Триваючі проблеми зі стабільною зовнішньою підтримкою України можуть суттєво змістити баланс сил на користь росії.

Мірою затягування конфлікту дедалі більшої актуальності – для обох сторін – набуває проблема поповнення та нарощування ресурсів за рахунок внутрішніх можливостей та зовнішніх джерел. Одночасно з намаганнями вирішення проблеми забезпечення власних потреб, кожна із сторін докладає зусиль, спрямованих на підлив спроможностей противника за допомогою військових та невійськових інструментів. Цілком імовірно, що декларація намірів України наростити власне виробництво озброєнь і боєприпасів змістила фокус російських атак на об'єкти оборонної промисловості. Водночас Україна протягом січня також здійснила низку результативних ударів по критично важливих об'єктах російського ВПК та критичної інфраструктури.

Відсутність позитивного рішення стосовно американської допомоги Україні створює серйозні ризики для України, але, з іншого боку, стало потужним стимулом для вжиття термінових заходів з посилення вітчизняних спроможностей та стимулювання європейських держав до більшої відповідальності за підтримку України та власну безпеку.

Станом на кінець січня, з'явилися певні ознаки формування та узгодження з

партнерами української стратегії на 2024 р., що передбачає переважно активну оборону та підготовку резервів для майбутнього наступу.

БОЙОВІ ДІЇ

Висока інтенсивність боїв протягом січня 2024 р. (**35-127 бойових зіткнень на добу**) не призвела ні до значних змін лінії фронту, порівняно з попередніми місяцями, ні до зміни загальної ситуації «глухого кута».

Зусилля Сил оборони України були спрямовані на утриманні позицій, виснаженні наступальних спроможностей та скоюванні резервів противника. На північному та східному кордоні здійснювалася розбудова **інженерно-технічних та фортифікаційних споруд**. Спроможності української сторони до ведення не лише контрнаступальних, але й оборонних дій суттєво обмежувалися дефіцитом артилерійських боєприпасів, який частково компенсувався за рахунок застосування дронів. Спостерігається стійка тенденція постійного зростання масштабів застосування розвідувальних і ударних дронів обома сторонами конфлікту та засобів протидії.

Російські війська впродовж місяця зберігали високу інтенсивність штурмів і намагалися заволодіти ініціативою практично вздовж всієї лінії фронту. На окремих ділянках окупанти просунулися на глибину кількох метрів або ж кількох кілометрів, але ці здобутки мали лише тактичне значення. Російське командування, попри певні обмеження в матеріальному та людському ресурсі, продовжує демонструвати готовність іти **на значні втрати**, що є однією з переваг противника. За даними української розвідки, росія **щомісяця мобілізує близько 30 тис. осіб**, що дозволяє компенсувати бойові втрати та накопичувати резерви. З'явилися також оновленні оцінки стосовно **зростання темпів виробництва** озброєнь і боєприпасів російським ВПК та підтвердження

використання армією РФ ракет із Північної Кореї.

Станом на січень 2024 р. зафіксовано 626 випадків використання російськими військовими хімічних речовин у бойових діях. Починаючи з грудня 2023 р., окупанти почали застосовувати, окрім гранат подразливої дії (К-51, РГР), гранати типу РГ-Во, що містять речовину задушливої дії хлорацетофенон. Це є свідченням порушення росією вимог Конвенції про заборону хімічної зброї (1993 р.). На думку представників МО України, росія перевіряє «реакцію світової спільноти, аби згодом розширити номенклатуру використання хімічної зброї».

ПОЛІТИЧНІ РІШЕННЯ ТА ДІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВЛАДИ У СФЕРІ ОБОРОНИ

Український уряд виділив 17,5 млрд грн на будівництво інженерно-технічних та фортифікаційних споруд, що майже на порядок більше, ніж у 2023 р. Постанова передбачає зміни порядку фінансування робіт, стандартизацію проєктних рішень, залучення приватних компаній, надання повноважень Генеральному штабу у визначенні об'ємів та місць будівництва об'єктів.

Українська влада впродовж місяця не спромоглася узгодити законопроект та ухвалити законодавче рішення, яке б сприяло вирішенню проблеми мобілізації. Водночас були ухвалені окремі рішення стосовно врегулювання окремих аспектів у питаннях обліку та мобілізації.

Уряд 16 січня запровадив зміни до Постанови № 76 від 27 січня 2023 р. стосовно бронювання військовозобов'язаних працівників критично важливих підприємств оборонної промисловості «незалежно від військового звання, віку та військово-облікової спеціальності та без обмежень щодо кількості військовозобов'язаних, які підлягають бронюванню».

16 січня Верховна Рада ухвалила Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо удосконалення порядку обробки та використання даних у державних реєстрах для військового обліку та набуття статусу ветерана війни під час дії воєнного стану». Окрім реалізації основної ідеї розширення

персональних даних громадян, що вносяться до електронного реєстру військовозобов'язаних «Оберіг» та спрощення процесів отримання послуг, зазначений Закон запроваджує низку суперечливих положень, зокрема, стосовно захисту персональних даних. Закон також передбачає можливість використання закордонних хмарних технологій (країн-членів) НАТО для зберігання й оброблення даних з реєстрів МО України, що, на думку представників комітету Верховної Ради з питань національної безпеки, оборони та розвідки, може призвести до катастрофічних наслідків для України.

Наприкінці січня з'явилися чергові свідчення напружених відносин між Президентом (його оточенням) і Головнокомандувачем ЗСУ, перші повідомлення були оприлюднені ще влітку, але оперативно спростовані Офісом Президента. Різка реакція Президента, який публічно розкритикував оцінки воєнної ситуації Генерала В. Залужного, викладені в інтерв'ю Economist (листопад), підтвердила наявність і гостроту конфлікту.

МІЖНАРОДНІ ПОДІЇ (ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ)

Відсутність позитивного рішення стосовно американської військової допомоги на 2024 р. стало для України одним з ключових викликів для стратегії та подальшого планування ведення війни. 3 січня речник Ради національної безпеки Дж. Кірбі заявив про вичерпання можливостей надання допомоги Україні до ухвалення нового закону, а речник Державного департаменту США М. Міллер 4 січня попередив, що намір «підтримувати Україну стільки, скільки це буде потрібно» не означає фінансування на рівні 2022 та 2023 рр.

Водночас цей виклик змусив офіційний Київ та партнерів України до пошуку шляхів бодай часткової компенсації негативних наслідків. Зростання стурбованості з приводу поточних і майбутніх проблем з американською військовою допомогою спонукало лідерів європейських країн до термінового пошуку рішень з посилення власних зусиль на підтримку України, а також зміцнення власних спроможностей забезпечення безпеки Європи.

Низка гучних заяв європейських високопосадовців та публікацій в провідних ЗМІ стосовно загрози російської агресії є свідченням активізації відповідних внутрішньополітичних і суспільних дискусій у Європі. Німецьке видання [Bild](#) з посиланням на джерела у розвідці повідомило про імовірність [російського нападу на Європу наприкінці 2024 – початку 2025 р.](#), тобто після президентських виборів у США.

Це свідчить про усвідомлення реалістичності російської загрози та прямої залежності її реалізації від результатів російсько-української війни. Так, на думку Головнокомандувача сухопутних військ Литви [В. Рупшиса](#), допоки росія зосереджена на війні проти України, «російські збройні сили не становлять безпосередньої загрози» для НАТО, зазначивши, що Литві все одно слід готуватися до можливого конфлікту. Аналогічні оцінки висловили також Головнокомандувач армії Естонії [М. Херем](#), Голова військового комітету НАТО адмірал [Р. Бауер](#), Міністр оборони Німеччини [Б. Пісторіус](#).

НАТО розпочало найбільш масштабні з часів Холодної війни військові навчання [Steadfast Defender 2024](#), в ході яких війська країн Альянсу за сценарієм відпрацюють відбиття нападу «практично рівного противника» (попри уникнення прямого згадування росії). Під час навчань будуть відпрацьовані т. зв. [регіональні плани оборони](#), від яких НАТО відмовилося після завершення Холодної війни і поновило лише у 2022 р. Маневри триватимуть протягом 4 місяців.

Болгарія, Румунія та Туреччина започаткували [ініціативу зі створення Цільової групи з протимінної діяльності](#) у Чорному морі (MCM Black Sea), підписавши відповідний Меморандум 11 січня у Стамбулі. Згідно з заявою Міністерства оборони Румунії [передбачена участь](#) також інших членів НАТО у складі постійних військово-морських груп MCM Black Sea.

Створено дві нові міжнародні коаліції в рамках формату «Рамштайн»: [коаліція дронів](#) і [артилерійська коаліція](#).

Повідомлення в ЗМІ про [таємну зустріч](#) між Україною, G7 та групою країн Глобального Півдня, що відбулася наприкінці 2023 р. у Саудівській Аравії, підживили дискусії про ймовірність заморожування конфлікту та підштовхування України до переговорів з кремлем. Офіційний Київ категорично [заперечує](#) такий сценарій.

Президент України В. Зеленський 8 січня оприлюднив [Розпорядження](#) «Про делегацію України для участі в переговорах з напрацювання та підготовки дво- і багаторонних міжнародних домовленостей між Україною та іншими державами про гарантії безпеки для України». 12 січня підписана [«Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною і Сполученим королівством Великої Британії та Північної Ірландії»](#). Це перша двостороння угода на виконання домовленостей між Україною, членами G7 та державами, що до них приєдналися. Угода не є «безпековими гарантіями» рівня ст. 5 [Вашингтонського договору](#), але формалізує наявні формати співпраці та взаємні зобов'язання на тривалу перспективу.

Отже, аналіз найбільш важливих подій, політичних заяв та рішень дозволяє зробити наступні висновки:

- ✓ станом на кінець січня 2024 р., попри високу інтенсивність бойових дій, зберігалася загальна ситуація «глухого кута»;
- ✓ відсутність позитивного рішення стосовно американської допомоги Україні створює серйозні ризики для України, але, з іншого боку, є стимулом для європейських держав для вжиття термінових заходів з посилення вітчизняних спроможностей та стимулювання до більшої відповідальності за підтримку України та власну безпеку;
- ✓ з'явилися певні ознаки формування та узгодження з партнерами української стратегії на 2024 р., що передбачає переважно активну оборону та підготовку резервів для майбутнього наступу.

II.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

Січень започаткував більш складний рік для національної дипломатії з огляду на суперечливу динаміку подій на головних зовнішніх напрямках, турбулентність геополітичних процесів. Серед важливих здобутків слід відзначити укладення Угоди з Великою Британією про співробітництво у сфері безпеки. Водночас викликами для України є внутрішньополітичні тенденції в США, проблемність відносин зі східноєвропейськими країнами-сусідами, нова хвиля ескалації на Близькому Сході тощо. Образно кажучи, січень визначив перелік актуальних проблем і пріоритетних завдань для України на світовій арені у 2024 р.

МІЖНАРОДНІ ПРОЦЕСИ І ПОДІЇ

Загалом, зовнішня політика Києва здійснювалася в межах визначених пріоритетів, серед яких – запобігання скороченню зовнішньої військово-фінансової підтримки, укладення угод про співробітництво у сфері безпеки, зміцнення власного оборонно-промислового сектору, просування важливих ініціатив (Формула миру), прискорення інтеграції до ЄС і НАТО.

Міжнародні процеси

У січні тривала невизначеність щодо надання пакету американської військової допомоги Україні. Політика республіканців, які пов'язують ухвалення підтримки Києва з реформою режиму кордону з Мексикою, по суті, перетворює підтримку України на засіб тиску на Білий дім й інструмент передвибірчої боротьби. Оперативна нарада (17 січня) Дж. Байдена з керівництвом Конгресу щодо українського питання завершилася безрезультатно. За інформацією з різних джерел, нині керівництво США розробляє стратегію допомоги Україні переважно оборонного характеру. Своєю чергою, викликають занепокоєння заяви Д. Трампа (який, згідно з січневими опитуваннями, за рівнем підтримки випереджає діючого президента) завершити війну в Україні протягом доби. Загалом, є підстави прогнозувати, що мірою наближення виборів ситуація на американському напрямі ускладнюватиметься. Не випадково

в європейському істеблішменті посилюються скептичні прогнози у випадку перемоги Д. Трампа і заклики компенсувати дефіцит американської підтримки Україні за рахунок Європи. (Забігаючи вперед, слід зазначити, що 1 лютого 2024 р. Європейська рада ухвалила рішення про надання 50 млрд допомоги у рамках Українського фонду на 2024-2027 рр.).

Проблемними залишаються відносини України з деякими східноєвропейськими державами. Призупинення транспортної блокади, що тривала з 6 листопада 2023 р. по 16-20 січня 2024 р., за попередньою інформацією має тимчасовий характер і остаточно не вирішує проблеми вантажних перевезень на кордонах з Польщею, Угорщиною, Словаччиною та Румунією. Водночас країни-сусіди, всупереч рішенням Єврокомісії та положенням Угоди про асоціацію Україна-ЄС, продовжують введені минулого року обмеження на українську агропромисловою продукцію і вимагають від Брюсселя запровадження імпорتنих мит на українське зерно. При цьому польська сторона загрожує блокувати ухвалення нового регламенту Єврокомісії (до 2025 р.) щодо продовження режиму безмитної торгівлі з Україною.

Негативним фактором є ескалація бойових дій на Близькому Сході. Набула довготривалого характеру війна Ізраїлю проти терористичного угруповання ХАМАС в Секторі Газа. 12 січня розпочалась масштабна воєнна операція Західної коаліції (США, Велика Британія, Нідерланди, Канада та ін.) проти єменських бойовиків-хуситів, які атакували торгові судна в Червоному морі. По суті, війна в цьому регіоні, інспірована Іраном, є «другим фронтом», який відвертає ресурси й увагу стратегічних партнерів України – США, ЄС, НАТО, дестабілізує політичну ситуацію в країнах Заходу і поглиблює поляризацію світової спільноти.

Своєю чергою, в січні тривали різномасштабні процеси, які свідчать про посилення глобальної конфронтації, дестабілізацію системи міжнародних інститутів.

Друге, зустріч в Києві Президента України В. Зеленського і Прем'єр-міністра Великої Британії Р. Сунака, під час якої було підписано стратегічно важливу **«Угоду про співробітництво у сфері безпеки між Україною і Сполученим королівством Великої Британії та Північної Ірландії»**. Цей документ, з одного боку, інституційно закріплює довгострокове партнерство країн у сфері безпеки і містить комплексні заходи допомоги Україні у протистоянні російській агресії, а з іншого — є матрицею для заключення аналогічних договорів з іншими країнами світу.

Третє, перспективне значення мали переговори 22 січня в Києві Президента України В. Зеленського і нового Глави уряду Польщі Д. Туска, який під час цієї зустрічі заявив про приєднання Польщі до Вільнюської Декларації G7. Започаткований діалог з польським візаві є важливим для вирішення актуальних двосторонніх проблем, зокрема, експорту української агропромислової продукції.

Просування українських інтересів на світовій арені

Офіційний Київ продовжував просування на світовій арені Формули миру і організації на її основі глобального форуму. 14 січня в Давосі відбувся **черговий раунд** обговорення Формули миру, в якому взяли участь представники 81 країни світу і міжнародних організацій. Досягнуто домовленості з Головою Федеральної Ради Швейцарії про проведення глобального саміту миру на найвищому рівні у Швейцарії.

Паралельно українська влада зосередила зусилля на активізації укладення двосторонніх угод про співробітництво у сфері безпеки. Як зазначалося, до цього процесу в січні приєдналися Польща, Данія та Румунія. Загалом понад 30 країн виявили бажання укласти безпекові угоди з Україною. Нині активно тривають відповідні переговори з ЄС і дев'ятьма державами світу. Зокрема, 15 січня Канада надіслала українській стороні проєкт документу про безпекову співпрацю. Відбулись чергові раунди переговорів з Францією, Італією. Канцлер Німеччини О. Шольц наприкінці січня **заявив** про завершальний етап переговорів з Україною. Безумовно, укладення довгострокових угод про співпрацю у сфері безпеки має стратегічно важливе значення. При цьому слід зазначити, що ці

документи не є альтернативою інтеграції України до НАТО (зокрема, в угоді України з Великою Британією наголошується на всебічній підтримці Лондона процесу приєднання України до Альянсу).

Тенденції та здобутки на шляху інтеграції до ЄС

Протягом січня українська влада зосереджувала зусилля на забезпеченні умов для відкриття переговорного процесу про вступ до ЄС, що орієнтовно передбачається в рамках весняної міжурядової конференції. У цьому плані слід звернути увагу на наступні кроки й ініціативи Києва. **Перше.** 10 січня Верховна Рада, в рамках виконання рекомендацій Єврокомісії, ухвалила в першому читанні законопроект про лобізм. **Друге.** 25 січня відбулося перше **установче засідання** Україна-ЄС з визначення принципів та процедур переговорів. Зокрема, окреслені етапи і «дорожні карти» скринінгу законодавства України, сформовано графік зустрічей профільних делегацій сторін, календар заходів на найближчі місяці тощо. **Третє.** Здійснено кроки з мінімізації проблем у відносинах з сусідніми країнами-членами ЄС. 29 січня очільник МЗС України Д. Кулеба і керівник Офісу Президента А. Єрмак зустрілися з Міністром закордонних справ Угорщини П. Сіярто для обговорення теми угорської меншини в Україні й організації двосторонньої зустрічі на вищому рівні. Водночас важливе значення мали переговори голів урядів України і Словаччини наприкінці січня, за підсумками яких підписано **спільну заяву**, де задекларована підтримка євроінтеграції України, Формули миру і розвитку партнерства Києва та Братислави.

Для національної дипломатії розпочався важкий і, значною мірою, вирішальний рік, який, з одного боку, містить комплекс різномасштабних викликів і загроз для України, пов'язаних з ескалацією нестабільності у світі та зростанням проблемності у внутрішній політиці країн-союзників. З іншого боку, вагомим стимулом зміцнення міжнародної підтримки і солідарності з Україною є започаткований процес укладання довгострокових угод про співробітництво у сфері безпеки з країнами Європи і світу. Водночас реальними є перспективи започаткування фінального етапу євроінтеграції — переговорів про вступ до ЄС.

III.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВА СФЕРА

1. ЗАКОНОПРОЄКТНА РОБОТА

Знаковою подією в законопроектній роботі першого місяця нового року стало ухвалення 10 січня 2024 р. за основу проекту [Закону](#) України про добровільне лобювання (реєстр. № 10337). Цей Законопроект було внесено до Верховної Ради України урядом (як суб'єктом права законодавчої ініціативи) в рамках виконання вимог Європейської комісії, оприлюднених при наданні Україні статусу кандидата на членство у Європейському Союзі ще у червні 2022 р. Адже не випадково у висновках Європейської комісії щодо України, викладених у звіті від 8 листопада 2023 р., оприлюдненому на офіційному вебсайті [Європейської комісії](#), зазначалося, що Україна все ще повинна ухвалити закон, який регулює лобювання відповідно до європейських стандартів, як частину антиолігархічного плану дій.

Законопроектом, зокрема, передбачено запровадження в Україні правових засад лобювання відповідно до міжнародних стандартів, нормативно-правового регулювання взаємодії посадових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування із зацікавленими сторонами та суб'єктами лобювання, встановлення прозорих механізмів забезпечення діяльності суб'єктів лобювання та посадових осіб державних органів та органів місцевого самоврядування, а також запровадження прозорих механізмів контролю за лобістською діяльністю. Урядовці пропонують чітко визначити права та обов'язки суб'єктів лобювання, допустимі методи впливу, правила етичної поведінки суб'єктів лобювання, а також створення спеціального «Реєстру прозорості» (бази даних, яка міститиме інформацію про лобістів та їхню звітність). При цьому, вважається, що держателем та адміністратором такого Реєстру має стати виключно Національне агентство з

питань запобігання корупції, а сам доступ до Реєстру прозорості повинен бути відкритим та безкоштовним. Натомість звітність суб'єкта лобювання, що вноситься до Реєстру прозорості, а також механізми контролю за їхньою діяльністю шляхом моніторингу дотримання законодавства з питань лобювання і т. д. **повинні бути чітко прописані**. Водночас, на думку окремих експертів, запропонована редакція законопроекту є надто «контраверсійною», може сприяти створенню реальних перешкод для діяльності громадських організацій, які займаються адвокацією та організацією публічного обговорення суспільно важливих питань; крім того, як вбачається з тексту документу, лобізм як професійна оплачувана діяльність не відмежований від **діяльності громадських організацій**.

3. УРЯДОВІ ДОКУМЕНТИ

Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади, будучи покликаним постійно забезпечувати державний суверенітет України, реалізацію її стратегічного курсу на набуття повноправного членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, права та свобод людини і громадянина (ст. 113, 116 Конституції України), значну частину своїх актів «традиційно» ухвалює безпосередньо для сфери конституційно-правових відносин.

В наші дні вирішальне значення щодо змісту та призначення цієї групи урядових документів об'єктивно мають як умови/особливості перебігу запровадженого в Україні воєнного стану, так і безпосередньо сам стан оборони країни від російських загарбників. У січні КМУ було ухвалено низку актів направлених безпосередньо на виконання/дотримання умов воєнного стану, зміцнення обороноздатності країни, захисту прав та свобод її громадян. Серед

них урядові Постанови «Про затвердження Порядку виплати грошової компенсації за невикористані дні відпусток членам сімей військовослужбовців та поліцейських у разі їх загибелі (смерті)» (Постанова КМУ № 37 від 16 січня 2024 р.), «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо регулювання відносин, пов'язаних з наданням компенсації за об'єкти нерухомого майна, знищені та пошкоджені внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» (Постанова КМУ № 39 від 16 січня 2024 р.), «Деякі питання фінансування матеріально-технічного забезпечення військових частин Збройних Сил, інших військових формувань» (Постанова КМУ № 69 від 16 січня 2024 р.), «Про затвердження переліку документів, які підтверджують існування обставин, що свідчать про неможливість отримання політичною партією інформації в повному обсязі для відображення у звіті про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру протягом строку дії воєнного стану» (Постанова КМУ № 65 від 19 січня 2024 р.), «Про організацію діяльності та забезпечення функціонування центрів життєстійкості» (Постанова КМУ № 83 від 23 січня 2024 р.).

Останнім документом, зокрема, передбачено, що організація діяльності та забезпечення функціонування «Центру життєстійкості» здійснюються органом місцевого самоврядування, а в разі його відсутності – військовою адміністрацією населеного пункту з урахуванням наявного ресурсу в приміщенні, виділеному для надання комплексної

соціальної послуги з формування життєстійкості як такої.

При цьому, останні («Центри життєстійкості») визначені урядовцями як громадські соціальні простори та осередки формування соціальної згуртованості територіальної громади, підтримки психічного здоров'я населення, а також забезпечення застосування комплексного підходу до надання соціальних послуг та інших послуг з підтримки осіб/сімей, які проживають на території територіальної громади.

Відповідно, «Центр життєстійкості» означає приміщення будівлі (споруди), в яких створено умови для: провадження надавачем соціальних послуг діяльності щодо надання комплексної соціальної послуги з формування життєстійкості; створення осередків розміщення сімейних просторів для організації батьківських/сімейних клубів, сімейного консультування та надання соціальних послуг сім'ям з дітьми, усиновлювачам, прийомним сім'ям, патронатним сім'ям, дитячим будинкам сімейного типу; надання фахівцем із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб підтримки ветеранам; організації прийому отримувачів послуг з надання працівниками регіонального центру зайнятості та їх філій соціальних послуг у сфері зайнятості відповідно до законодавства; організації прийому отримувачів послуг з надання безоплатної первинної правничої допомоги; проведення громадських заходів, спрямованих на задоволення потреб та інтересів територіальної громади, забезпечення розвитку **громадянського суспільства**.

IV. ЕКОНОМІКА

РІШЕННЯ

У 2024 р. Україна увійшла з визнанням МВФ того, що країна **виконала всі структурні маяки**, необхідні для третього перегляду програми МВФ. Очікується, що цей перегляд відбудеться в перші тижні березня, і Україна (у разі успіху перегляду) у 2024 р. зможе отримати понад \$5 млрд.

Це важливо, оскільки ЄС досі не схвалив програму підтримки Ukraine Facility, яка передбачає надання Україні партнерської допомоги у сумі €50 млрд протягом чотирьох років. Очікується, що рішення мають ухвалити 1 лютого. За новою програмою планують визначити зобов'язання України зі впровадження реформ та інших кроків політики, на основі виконання яких ЄС надаватиме Україні транші допомоги. Передбачається, що контроль виконання зобов'язань буде щоквартальним.

Зобов'язання буде визначено європейською стороною на основі ухваленого урядом Плану України, який передбачає заплановані урядом кроки реформ, серед найвагоміших — у сфері державного управління, системи управління державними фінансами, вдосконаленні бізнес-середовища.

Важливий крок вже зроблено — 1 січня 2024 р. в Україні введено в дію Закон **3497-IX** (ухвалений 22 листопада 2023 р.) про страхування інвестицій в Україні від воєнних ризиків.

Згідно із **Законом**, Експортно-кредитне агентство (ЕКА) отримує право страхувати та перестраховувати воєнні та/або політичні ризики фінансових втрат українських та іноземних суб'єктів господарювання, якщо вони пов'язані з інвестиціями у створення об'єктів та інфраструктури, необхідних для розвитку переробної промисловості та експорту товарів (робіт, послуг) українського походження. Крім того, ЕКА зможе страхувати та перестраховувати від воєнних

та/або політичних ризиків інвестиційні кредити українських банків, спрямовані на цю мету.

У Міністерстві економіки **очікують**, що ініціатива стимулюватиме інвестиційне кредитування під час війни, оскільки страховий поліс ЕКА вже внесений НБУ до переліку прийнятного забезпечення за позиками.

Вагомість такої ініціативи посилюється тим, що і в ЄС започатковуються структурні трансформації.

Так, 17 січня депутати Європарламенту вирішили **розпочати переговори** з Радою ЄС щодо нових правил економічного управління, надання пріоритету інвестиціям та національній власності та підвищенню довіри до системи. Очікується, що реалізація пропозицій забезпечуватиме сильний соціальний вимір, більшу гнучкість в управлінні боргом та стимули для інвестування в основні пріоритети ЄС, такі як кліматичний, цифровий, оборонний та соціальний сектори.

Особлива увага приділена Директиві про бюджетні рамки, яка встановлює детальні правила для національних бюджетів — вони необхідні для того, щоб уряди ЄС дотримувалися вимог економічного та валютного союзу та не мали надмірного дефіциту.

Хоча України це зараз не стосується, однак слід мати на увазі, що завоювання миру і незалежності означатиме, що перед країною постануть критичні проблеми у сфері державних фінансів, і вже сьогодні потрібно дискутувати відповідні проблемні сфери у політичному просторі.

На жаль, слід визнати, що поки не вдалося загасити конфлікт у агросфері. Міністри сільськогосподарства 5 країн ЄС (Болгарія, Польща, Угорщина, Румунія та Словаччина) у зверненні до Єврокомісії **висловили свою стурбованість** тим, що українська сільськогосподарська продукція витісняє їх продукцію

на традиційних європейських ринках, що може поставити під сумнів європейську продовольчу безпеку.

Такий крок може мати довгострокові наслідки, причому не лише для України і вказаних країн ЄС. Зокрема, він може спричинити потреби обговорення в ЄС торгових практик загалом і їх впливу на міжнародні економічні відносини, які останніми роками швидко трансформуються у напрямі посилення економічної закритості, а з тим — стати чинником економічного гальмування.

Поки, здається, у ЄС знайшли тимчасовий компромісний варіант узгодження позицій у частині українського агроекспорту. З одного боку, Єврокомісія [офіційно запропонувала](#) ще на рік продовжити призупинення імпорتنих квот і мит для українського експорту до ЄС. З іншого, водночас включивши «посиленний запобіжник» для захисту інтересів європейських аграріїв (чого вимагали декілька країн Євросоюзу).

Зокрема, для трьох видів продукції — м'яса птиці, яєць і цукру — передбачається механізм «екстреного гальмування», щоби «стабілізувати імпорт на рівні середніх обсягів імпорту у 2022-2023 рр.». Це означає, що у разі перевищення даних обсягів імпорту будуть починати діяти імпортні тарифи.

Пропозицію далі має розглянути Європарламент і Рада ЄС. Вірогідно, на цьому етапі саме така позиція знайде нормативну підтримку, що стабілізує ситуацію у торговельних потоках між Україною і найближчими сусідніми країнами.

Можливо, це також сприятиме у пошуку підтримки вітчизняного бізнесу всередині країни. Наприкінці січня були опубліковані укази Президента України про [започаткування](#) Всеукраїнської економічної платформи «Зроблено в Україні», а також про [створення Ради](#) з питань підтримки підприємництва в умовах воєнного стану. Необхідність таких документів зумовлена потребами врегулювання жорсткого протистояння підприємницької спільноти і правоохоронних органів. Очікується, що завдяки вказаній Раді конфлікти будуть розв'язуватися швидко і результативно. Однак зазначимо, що раніше вже неодноразово створювались інституції,

дієвість яких виявлялась незадовільною. Сьогодні ж вкрай важливо, щоб в умовах протидії агресії внутрішні конфлікти мінімізувалися.

ПОДІЇ, ПРОЦЕСИ, ТЕНДЕНЦІЇ

За попередніми підсумками 2023 р., оприлюдненими у середині січня, Мінекономіки [оцінює зростання ВВП](#) на рівні 5%, а у 2024 р. Міністерство прогнозує зростання ВВП на 4,6%, а інвестицій — на 29,6%. Головним чинником формування позитивної динаміки у 2024 р. має стати [зростання інвестицій](#) на 29,6%, що сформує найбільший внесок серед компонентів у зростання ВВП. Водночас зростання вартісних обсягів експорту товарів та послуг у 2024 р. очікується на рівні 9%, імпорту товарів та послуг — 5,9%.

Слід зауважити, що такі показники виглядають надто оптимістично, насамперед у частині інвестицій. Вказане зростання може бути досягнуте лише за умови утримання значної партнерської допомоги розвинутих країн, що може бути ускладнене внаслідок виборчих процесів у багатьох країнах, які можуть зменшити джерела підтримки України. Крім того, вказане розширення інвестицій також потребує нарощування імпорту, що певним чином суперечить намірам забезпечення випереджаючого нарощування експорту (порівняно з імпортом).

Ризики оптимістичності зумовлені ще й тим, що Світовий банк у своєму [дослідженні](#) (оприлюднене у листопаді 2023 р.) стверджує, що 20% українського бізнесу безпосередньо зіткнулись із руйнуваннями, тоді як 70% втратили доходи, причому у середньому дохід підприємств впав вдвічі відносно 2021 р. Дослідження базується на опитуванні, тому може розглядатись лише як орієнтир.

Світовий Банк вказує на низку системних [проблем](#), з якими зіткнувся український бізнес: перебої з енергопостачанням після російських обстрілів, порушення логістики через бойові дії та блокаду, нестача кваліфікованих працівників через мобілізацію та виїзд за кордон, фінансові ускладнення.

Наприкінці січня НБУ провів брифінг з [питань монетарної політики](#), на якому, зокрема, також були представлені макроекономічні

прогнозі показники. Так, НБУ прогнозує зростання ВВП у 2024 р. на 3,6%, що виглядає більш виважено, порівняно з відповідним показником Міністерства економіки. Один з найвагоміших ризиків для макроекономічної стабільності НБУ пов'язує із збільшенням від'ємного сальдо поточного рахунку на 74% – з \$9,7 млрд до \$16,9 млрд (у жовтневому прогнозі йшлося про збільшення на 50% з \$7,3 млрд до \$11 млрд).

Міжнародна допомога залишатиметься **основним джерелом** припливу капіталу в країну й надалі. Очікується, що у 2024 р. Україна отримає близько \$37 млрд у вигляді зовнішніх кредитів і грантів, що стане вагомим фактором наповнення міжнародних резервів, їх обсяг на кінець 2024 р. прогноуються на рівні \$40,4 млрд (у жовтневому прогнозі – \$44,7 млрд), і буде достатнім для забезпечення курсової стійкості.

Разом із внутрішніми ринковими залученнями міжнародна підтримка також дасть змогу профінансувати значні фіскальні потреби уряду, що також сприятиме як макроекономічній стабільності, так і підтримці соціально-економічного розвитку країни.

Водночас це означатиме подальше зростання боргового навантаження. Так, сукупний державний борг України у 2023 р. **зріс до нового історичного максимуму**: у доларовому вираженні – на \$33,9 млрд (+30,4%) – до \$145,3 млрд, у гривневому – на 1,44 трлн грн (+35,4%) – до 5,5 трлн грн.

Зовнішній прями́й борг минулого року зріс на 49,1% (+31,2 млрд) – до \$94,8 млрд. Поряд з цим, за рахунок позитивної економічної динаміки (зростанні реального ВВП на близько 5%) значно покращився відносний показник зростання держборгу – з попередніх 98% до 87% ВВП.

За оцінками МВФ, потреби України в зовнішньому фінансуванні у 2024 р. становитимуть \$42 млрд, а на кінець року держборг досягне 97% ВВП.

Між тим, частину фінансування Україна зможе отримати через розширення експортної спроможності. Так, важливим досягненням вітчизняної економіки наприкінці 2023 р. стало те, що через Український (морський) коридор **за 5 місяців експортовано** майже 15 млн т вантажів, з них 10 млн т – агропродукція. Зокрема, в грудні експорт морським транспортом зріс на 30,7%, досягши 7,34 млн т, з них 6,1 млн т – агропродукція. Також у грудні зросли обсяги морського експорту продукції металургії, зокрема напівфабрикатів на 40%. «Метінвест» прогнозує, що до кінця I кв. 2024 р. експорт руди морем досягне свого максимуму у 2-3 млн т на місяць.

Збереження і закріплення таких результатів в умовах війни може стати визначальним фактором відновлення вітчизняного експорту загалом і зняття блокади експорту агропродукції на західному кордоні. Це визнається і міжнародною спільнотою.

Так, за повідомленням Міністерства оборони Великої Британії, Україна змогла відновити роботу портів та створити морський експортний канал, оскільки збройним шляхом не дозволила російському флоту діяти у західній частині Чорного моря, де він перебуває під загрозою з боку українських ракет та безпілотних надводних кораблів. Відтак, за даними **Адміністрації морських портів України** (АМПУ), порти України у 2023 р. перевалили 62 млн т вантажів, із них 56,3 млн т на експорт.

Водночас вказаний захист зменшив ризики, а **довіра ринку підтримується** скороченням страхових премій за посередництвом Великої Британії в рамках страхового пакету Unity Facility, а також оголошенням про те, що Туреччина, Румунія та Болгарія сформували військово-морські сили протимінного захисту.

Такий розвиток подій має стратегічне значення як для економічного, так і безпекового розвитку країн Чорноморського регіону, а також посилить позиції України у ньому.

V.

ОГЛЯД РОБОТИ ЕНЕРГЕТИЧНОГО СЕКТОРУ В СІЧНІ 2024 р.

ПРОХОДЖЕННЯ ОСІНЬО-ЗИМОВОГО ПЕРІОДУ

Україна успішно **пройшла** першу половину опалювального сезону і має достатньо ресурсів для його завершення. Нестачі потужності генерації й розподілу у звітному періоді не фіксувалося. Проте стійке занепокоєння викликали щоденні аварійні зупинки 2-3 енергоблоків ТЕС і ТЕЦ. Хоча більшість із них відновлювали роботу менше, аніж за добу, невеликі резерви щоразу змушували оператора системи передачі вдаватися до ручного регулювання.

Завдяки вищій температурі й кращим погодним умовам, загальні запаси вугілля на складах ТЕС і ТЕЦ майже не змінилися і становлять 0,74 млн т. Сприятливий прогноз погоди на лютий дозволяє скоротити очікування щодо дисбалансу цього ресурсу з 0,7-0,9 до 0,5-0,7 млн т.

При цьому 5 із 26 блоків ТЕС і ТЕЦ уже використовують як основне паливо природний газ, що зменшило його **запаси** в підземних сховищах із 15,5 до 10,8 млрд куб. м (з урахуванням 4,7 млрд куб. м газу «довготривалого зберігання»). Щодоби зі сховищ відбиралося 85-95 млн куб. м (9 січня – понад 100 млн), тоді як видобувалося 45-50 млн, а імпорту не здійснювалося.

З урахуванням більшого споживання газу (+12% порівняно з січнем 2023 р.), не виключено, що в першому кварталі 2024 р. АТ «НАК «Нафтогаз України» все ж придбає до 0,5 млрд куб. м цього ресурсу, всупереч **заявам** його керівництва про «першу зиму, яку Україна проходить виключно завдяки власному газу». Опосередковано це підтверджує підписання кредитної **угоди** про залучення €200 млн «із метою формування стратегічних запасів».

Через бойові дії знеструмленими в Україні були в середньому 400 населених пунктів, додатково, через технологічні порушення й негоду 8-10 січня (сильний вітер, мокрий сніг, ожеледь) – до 1 025 населених пунктів. Близько 200 із них перебували без енергопостачання більше, аніж одну добу.

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ БАЛАНС

Наприкінці звітної періоду в Об'єднаній енергосистемі України працювали всі 9 блоків АЕС, підконтрольних державі, а також 26 блоків ТЕС і ТЕЦ, п'ять з яких використовували як основне паливо природний газ. Станом на 31 січня 2024 р. у резерві перебувало **вісім** енергоблоків ТЕС.

ПрАТ «Укргідроенерго» працює відповідно до планових завдань, проте її генерація є обмеженою обсягом у 1,1 ГВт після руйнації греблі Каховської ГЕС. Рівень водосховищ відповідає рішенню Міжвідомчої комісії по встановленню режиму роботи ГЕС Дніпровського каскаду та Дністровської ГЕС. Виробництво електроенергії на СЕС в ВЕС залишається на сезонному рівні (0,5 ГВт).

Загалом в Україні генерувалося близько 14,9 ГВт електроенергії щогодини (у 2021 р. у звітний період вироблялося в середньому 20 ГВт). На АЕС припадає 56% генерації, ТЕС – 23%, ТЕЦ – 10%, ГЕС – 8%, станції на ВДЕ – 3%. У резерві наприкінці звітної періоду перебувало п'ять енергоблоків ТЕС.

1 січня в системі спостерігався профіцит, через що запроваджувалися обмеження обсягом 198 МВт. 24 січня було надано аварійну допомогу польському оператору. Комерційний експорт енергії здійснювався в нічні години до Словаччини, Румунії й Молдови з максимальною потужністю 0,3 ГВт. Нестача енергії прогнозувалася чотири рази (до 5%

загального споживання), проте по аварійну допомогу НЕК «Укренерго» не зверталось. У пікові години електрична енергія імпортувалася зі Словаччини, Румунії, Молдови і Польщі. Потужність імпорту становила 0,4-1,0 ГВт.

Невирішеною проблемою залишається незадовільний фінансовий стан галузі. **Заборгованість** з оплати електроенергії виробниками становить 23,7 млрд грн, з оплати постачальникам універсальних послуг – 20,5 млрд грн (+2,4 і +0,1 млрд грн, порівняно з показниками, оприлюдненими в листопаді 2023 р.). **Заборгованість** НЕК «Укренерго» перед «зеленою» генерацією (з обсягом якої компанія **не згодна**) становить 31,5 млрд грн (-1,1 млрд грн порівняно з груднем 2023 р.). Водночас учасники ринку **винні** НЕК «Укренерго» близько 28 млрд грн. Борги теплокомуненерго за спожитий газ перевищують 95 млрд грн. РНБО **доручило** Кабінету Міністрів ухвалити рішення щодо погашення цих заборгованостей, проте якими вони будуть – невідомо. Поки в Міненерго лише підписано **наказ** про створення відповідної робочої групи.

Хоча споживання природного газу продовжує зростати (+12% порівняно з січнем 2023 р.), його нестачі для опалення й приготування їжі не спостерігається. Видобуток також є вищим порівняно з аналогічним періодом минулого року (+4%).

Щодобовий комерційний експорт газу, що зберігався нерезидентами в підземних сховищах у режимі «митного складу», становив 27 млн куб. м (ГВС «Дроздовичі»).

Нафтопродуктів також достатньо для задоволення попиту, який суттєво скоротився через сезонні чинники (передусім це стосується дизельного палива).

ТРАНЗИТ

У звітному періоді ТОВ «Оператор газотранспортної системи України» забезпечував транзит 40-43 млн куб. м російського газу на добу (38% обсягів, передбачених контрактом з АТ «Газпром»). Близько 92% ресурсу прямувало до Словаччини, 8% – на АТ «Молдавська ДРЕС» у Придністров'ї. Транспортування здійснювалося через ГВС «Суджа».

АТ «Укртранснафта» забезпечувала транзит 30-35 тис. т російської нафти на добу для НПЗ Словаччини, Чехії та Угорщини (належать угорській компанії MOL). Транспортування здійснювалося південною гілкою МТ «Дружба».

ЦІНОВА СИТУАЦІЯ

Ціновий індекс електричної енергії базового навантаження (BASE) на ринку «на добу наперед» (РДН) у січні становив 3 370 грн/МВт год на піку (PEAK) – 4 129 грн/МВт год (-7,8% і -14,1% порівняно із груднем). Таке зміння індексів свідчить про зменшення обсягів споживання завдяки підвищенню температури й меншу потребу в маневровій генерації.

Середньозважена **ціна** на внутрішньодобовому ринку (ВДР) становила 3 506 грн/МВт год, на РДН ОЕС України – 3 859 грн/МВт год (-17,4% і -5,9% порівняно з груднем, відповідно).

Станом на 31 січня 2024 р., **цінові індекси** базового навантаження в Україні, Польщі, Словаччині, Угорщині й Румунії майже зрівнялися і співвідносилися як 1,0:1,0:1,1:1,1; пікового навантаження – 1,0:1,0:1,0:1,0. Таке співвідношення пояснюється зменшенням споживання електричної енергії в ЄС у січні й зростанням генерації європейськими станціями на ВДЕ.

Середньозважена **ціна** грудневого ресурсу природного газу в Україні, за результатами електронних біржових торгів на УЕБ, у січні становила 12 100 грн/тис. куб. м (€289 за 1 000 куб. м; -5,9% порівняно з грудневою).

Тарифи ТОВ ГК «Нафтогаз України» на газ для непобутових споживачів у січні становили 15 300 грн, із 1 лютого 2024 р. – 14 502/тис. куб. м (із ПДВ). Відносне здешевлення (-5,2% порівняно з попереднім місяцем) пояснюється зменшенням **вартості** природного газу на європейському хабі TTF, приведеної до кордону України (31 січня 2024 р. – 18 588 грн/тис. куб. м, із ПДВ).

Рекордний рівень **запасів** у підземних сховищах ЄС (77,7 млрд куб. м; +22% середнього за п'ять останніх років) зняв усі побоювання щодо нормального проходження

опалювального сезону в Європі. Наприкінці січня порівняльні ф'ючерси на постачання газу в лютому-березні торгувалися на 1 €/МВт-год дешевше, аніж у червні-липні, при цьому розрив між цими контрактами зростає.

Котирування ф'ючерсів на енергетичне вугілля Coal (API2) CIF ARA (ARGUS-McCloskey) у січні коливалися в межах \$96-115/т (31 січня 2024 р. — \$96/т), демонструючи подальше зниження порівняно з жовтнем, коли вони були максимальними (13 жовтня 2023 р. — \$139/т). Запаси вугілля на складах терміналів ARA становлять 6,7 млн т (+21% порівняно із середньорічною нормою; -8% порівняно з січнем минулого року).

Котирування ф'ючерсів на нафту Brent у січні змінювалися в інтервалі \$76-84/бар (31 січня 2024 р. — \$81/бар), тоді як у жовтні вони сягали \$92/бар. Основною причиною збереження відносно низьких цін стало перевищення пропозиції над попитом унаслідок меншого, аніж прогнозувалося, зростання останнього. За збереження чинних тенденцій **пропозиції** нафти в 2024 р. становитиме 103,5 млн бар на добу, тоді як попит не перевищуватиме 102,9 млн бар. Відносне зростання котирувань у січні, порівняно з попереднім місяцем, можна пояснити збільшенням небезпеки транспортування нафти через Червоне море та Аденську затоку.

Завдяки низькому сезонному попиту й відновленню логістичних ланцюжків, роздрібні ціни на нафтопродукти в Україні знов знизилися (на 0,5-1,0%, залежно від марки й бренду). Знову найбільше (-8% порівняно з груднем 2023 р.) подешевшав автогаз, який у листопаді, через його обмежену пропозицію, подорожчав майже на чверть. Станом на 31 січня 2024 р., **індикативні ціни** на бензин А-95Євро5 і ДТ-3 Євро5 становили, відповідно, 54,24 і 50,82 грн/л, тоді як скраплений газ коштував 27,38 грн/л.

ЗМІНИ В НОРМАТИВНІЙ БАЗІ

Уряд досі не виконав низку зобов'язань, визначених для нього **рішенням** РНБО України «Щодо додаткових заходів із посилення стійкості функціонування енергетичної системи та підготовки національної економіки до роботи в осінньо-зимовий період 2023/24 року».

Зокрема, не ухвалені рішення щодо погашення заборгованості підприємств критичної інфраструктури, а також бюджетних установ перед постачальником «останньої надії» та постачальниками універсальних послуг за спожиту електричну енергію, а також щодо реконструкції з використанням газопоршневих і газотурбінних установок ТЕЦ, що є в управлінні АТ «НАК «Нафтогаз України», з метою створення високоманеврових потужностей. Не подано до Верховної Ради України законопроект про запровадження кримінальної відповідальності за несанкціоновані відбори природного газу з ГТС України.

Натомість підписано **наказ** Міненерго про створення робочої групи з питань погашення заборгованості на ринку електричної енергії. «Група має оперативно напрацювати дієвий механізм збалансування фінансового стану учасників ринку електроенергії, зокрема, оператора системи передачі, виробників електроенергії з альтернативних джерел, яким встановлено «зелений» тариф, гарантованого покупця».

Також взято за основу Законопроект про внесення змін до Податкового кодексу щодо стабілізації розрахунків на ринку електричної енергії (**№ 5399** від 19 квітня 2021 р.), спрямований на тимчасове зменшення податкового навантаження на виробників електроенергії з відновлюваних джерел, які не отримують оплату від ДП «Гарантований покупець» за фактично поставлений товар. Окрім цього, документом передбачено продовження до 1 січня 2026 р. норм застосування касового методу для ПДВ для учасників ринку електричної енергії.

У Верховній Раді України зареєстровано урядові законопроекти:

✓ «Про внесення змін до Закону України «Про теплопостачання» щодо державного енергетичного нагляду (контролю) у сфері теплопостачання» (**№ 10403** від 11 січня 2024 р.), що закріплює вичерпні повноваження Держенергонагляду в частині технічного стану та організації експлуатації теплових, тепловикористальних установок і мереж, запобігаючи дублюванню повноважень під час здійснення державного

нагляду у сфері теплопостачання та житлово-комунального господарства;

✓ «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері забезпечення енергетичної ефективності» (№ 10393 від 8 січня 2024 р.), що перерозподіляє повноваження у відповідній сфері між Мінрегіоном, Міненерго, Держенергоефективності й Держенерго-наглядом.

Водночас із поданням цього законопроекту урядом **затверджено** Порядок проведення сертифікації осіб, які мають намір проводити діяльність із сертифікації енергетичної ефективності, енергетичного аудиту будівель та обстеження технічних установок. Сертифікація здійснюватиметься акредитованим кваліфікаційним центром, сам сертифікат діятиме впродовж п'яти років. Водночас **набув чинності** Порядок ведення та оприлюднення бази даних витягів із звітів з енергетичного аудиту, незалежного моніторингу витягів та незалежної верифікації звітів з енергетичного аудиту.

Затверджено Порядок функціонування платформ інсайдерської інформації.

Відповідна постанова НКРЕКП, яку ухвалено на виконання **Закону** України «Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання зловживанням на оптових енергетичних ринках» (впровадження вимог REMIT), спрямована на ефективне розкриття інформації, що здатна вплинути на ціноутворення на газ та електричну енергію.

Оприлюднено для обговорення **проект** постанови НКРЕКП про внесення змін до Порядку реєстрації учасників оптового енергетичного ринку, яким запропоновано перенести граничні дати реєстрації й надання інформації щодо кінцевих бенефіціарів (з 1 лютого на 1 квітня і з 1 червня на 1 серпня, відповідно).

Розпочато **дослідження** «нетипової поведінки окремих учасників РДН та ВДР, що призвела до суттєвого коливання цін на цих сегментах ринку електроенергії на початку січня 2024 року».

Не виправдалися сподівання на вжиття на січевих засіданнях НКРЕКП визначених **рішенням** РНБО України заходів із вдосконалення фінансового механізму покладення спеціальних обов'язків на учасників ринку електричної енергії з метою покращання

їхнього фінансового стану. Неврегульованим залишається питання забезпечення економічних умов «для залучення імпорту електричної енергії під час проходження осінньо-зимового періоду 2023/24 року».

Залишилися без уваги й **зауваження** учасників ринку електричної енергії щодо надмірного адміністративного регулювання й неможливості укладання контрактів більш як на один рік на ринку допоміжних послуг.

Міненерго оприлюднило **проект** постанови уряду, який відновлює заборону на обіг нафтопродуктів, що не відповідають екологічним нормам Євро5. Обіг такого пального було **дозволено** з 17 березня 2022 р. «для забезпечення Збройних сил та інших військових формувань, сільгосптехніки та автотранспортних засобів, технічні паспорти яких дають змогу використовувати екологічний клас Євро3 та екологічний клас Євро4 – до припинення або скасування воєнного стану в Україні». **Обґрунтування** пропонованого Міненерго рішення «...потребами сил безпеки і оборони...» вбачається сумнівним, оскільки абсолютна більшість паливних систем техніки військових формувань не відповідають нормам Євро5, тоді як вартість більш якісного пального в Україні на 5-7 грн/л вища. Попри це, відповідне рішення, схоже, вже **ухвалене**, хоча підтвердження цьому досі немає.

АРМА **ініціювало** скасування розпоряджень уряду й розірвання договорів з ПАТ «Укрнафта» щодо управління арештованими активами АТ «Татнефть» і мережею АЗС Glusco, мотивуючи це «свідомим відхиленням компанією «Укрнафта» пропозицій АРМА підписати акти приймання-передачі активів АЗС». Як наслідок, «мета розпоряджень Кабінету Міністрів України не виконана, ефективність управління відсутня, хоча арештовані АЗС функціонують».

Вищий антикорупційний суд відмовив Міністерству юстиції України в стягненні в дохід держави 49% ТОВ «Альянс Холдинг», яке керує мережею АЗС Shell в Україні. Суд

визнав, що Shell «справді володіє 97,44% ТОВ «Альянс Холдинг» та відповідними підприємствами».

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

У черговому квартальному **звіті** Секретаріат Енергетичного співтовариства закликав Україну повернутися до «фундаментальних засад ринку, які існували до війни», зазначивши, що посилення державного втручання «буде складніше виправити з плином часу». Рекомендовано зменшити це втручання, приділяючи належну увагу захисту вразливих клієнтів, і послідовно збільшувати ліквідність газового сектора, зокрема шляхом створення незалежного оператора газових сховищ.

16 січня на **Joint Allocation Platform відбувся** перший спільний добовий аукціон із розподілу доступу до пропускної спроможності міждержавних інтерконекторів між Україною і Польщею, що одночасно проводили НЕК «Укренерго» та польський оператор PSE. Перший спільний аукціон зі словацькими операторами запланований на лютий-березень 2024 р., тоді як із румунськими їх проводять із листопада 2023 р. на аукціонній платформі НЕК «Укренерго».

19 січня оператори газотранспортних систем України, Болгарії, Греції, Молдови, Румунії, Словаччини та Угорщини **підписали** Меморандум про співпрацю у створенні коридору «Південь – Північ» («Вертикального коридору»). Угода передбачає оптимізацію розподілу пропускної спроможності і збільшення потужності транспортування газу (передусім, з LNG-терміналів Греції) з Півдня на Північ.

Станом на кінець звітного періоду, через онлайн-платформу AidEnergy **подано** понад 13 тис. запитів і розподілено 3,8 тис. позицій обладнання, наданого партнерами. Віртуальні профілі на платформі мають 32 донори і 129 компаній паливно-енергетичного комплексу.

VI. СОЦІАЛЬНА СФЕРА

Законодавчі зміни у вищій освіті. Упродовж останнього часу урядом ініційовано низку змін, що впливатимуть на систему вищої освіти. Зокрема, у січня 2024 р. Міністерством освіти і науки розроблено та подано на розгляд до Верховної Ради проєкт Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо фінансування здобуття вищої освіти та надання державної цільової підтримки її здобувачам». В першу чергу Законопроєктом передбачено зміни у фінансуванні державою здобуття освіти, зокрема зміни підходів до оплати здобуття вищої освіти та вдосконалення освітнього процесу і сприяння розвитку індивідуальних освітніх траєкторій студентів.

Законопроєктом прогнозовано скорочення кількості місць на навчання за прямим бюджетним фінансуванням (наразі держава повністю оплачує навчання 40% студентів, інші 60% навчаються за контрактом на платних засадах). Проте законопроєктом МОН, через **запровадження опції державного гранту**, передбачено співфінансування навчання студентів, що таким чином, з точки зору МОН, сприятиме збільшенню відсотка тих студентів, хто одержує підтримку від держави до 60-70%. Запровадження співфінансування передбачає сплату частини вартості навчання державою, а решту за рахунок власних коштів вступника. Таку структуру фінансування вищої освіти уже затвердив уряд і Міністерство освіти. Цей підхід продовжує поширення принципу «гроші ходять за студентом», коли обравши державний грант, абітурієнт зможе вступати на обрану спеціальність в будь-який виш, в тому числі приватний. Після закінчення навчання випускник гарантовано **матиме робоче місце в державному секторі**.

Проте як саме держава доплачуватиме контрактникам, який буде розмір цих грантів, а також хто матиме право вчитися за рахунок виключно бюджетних коштів має бути прописано у наступному законопроєкті, який обіцяють презентувати вже у лютому 2024 р. Наприклад, ті спеціальності, яких потребує держава і потребу в яких прогнозує Мінекономіки, і надалі йтимуть через державне замовлення. Таким чином, з'являється можливість подолати головну ваду

чинної системи, коли держава платить за підготовку фахівців за спеціальностями, які їй не потрібні, та підвищити спроможність держави у прогнозуванні.

Попри розуміння необхідності такого підходу, тим не менш виникають питання щодо його практичної реалізації. Зокрема, існують певні побоювання стосовно грантової системи. Так, освітянська спільнота вважає, що постраждає фінансування вишів. Або ж вступники обиратимуть здебільшого популярні на цей час спеціальності. Є імовірність більшої концентрації коштів в столиці та їх перетікання у приватні виші. Отже, наразі практику застосування державних грантів на освіту ще потрібно вивчати.

ОПТИМІЗАЦІЯ ДОПОМОГИ ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМ

На сьогодні в Україні приблизно 4,9 млн людей вважаються внутрішніми переселенцями, з них близько 2,5 млн щомісяця отримують соціальні виплати, **на що в бюджеті 2024 р. передбачено 57 млрд грн** (у 2022 р. Україна спрямувала на виплати переселенцям 57 млрд грн, у 2023 р. ця сума збільшилася до 73 млрд грн). Проте кількість ВПО зменшується або через виїзд за кордон, або через повернення на постійне місце свого проживання.

У зв'язку із зменшенням чисельності ВПО, а також у зв'язку із зменшенням дохідної частини бюджету у 2024 р. урядом анонсовано зміни у виплатах соціальної допомоги ВПО. За словами **Віцепрем'єра – Міністра з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України І. Верещук**, зміни у виплатах соціальної допомоги ВПО, зокрема, зумовлені і тим, що партнери України вимагають оптимізувати виплати та ставлять вимоги їх постійної верифікації з метою подальшого зменшення. Йдеться про те, що 2 роки достатньо для того, щоб адаптуватися. За поясненнями Мінсоцполітики, підтримка ВПО буде спрямована на забезпечення інтеграції ВПО до приймаючих громад, стимулювання непрацюючих ВПО працездатного віку до працевлаштування, надання їм цільових інструментів соціальної підтримки під конкретні життєві

потреби, підтримку родин, які не мають достатнього ресурсу для оренди житла, захист їх від ризику бідності, розвиток послуг з догляду за непрацездатними членами родини. Отже, механізм виплат має бути поєднаним зі стимулюванням переселенців до працевлаштування і отримання власних джерел доходів для родини.

У зв'язку з цим Міністерство соціальної політики найближчими днями анонсувало зміни до [Постанови № 709 «Деякі питання підтримки внутрішньо переміщених осіб»](#) про виплату допомоги на проживання внутрішнім переселенцям. Зміни впроваджуються задля уточнення параметрів надання цієї підтримки, фокусування на допомозі громадянам, які найбільше її потребують. За даними уряду, держава продовжить підтримувати виплатами понад 1,5 млн внутрішньо переміщених осіб. Окрім того Кабмін розширив допомогу переселенцям, які повертаються з-за кордону, але ще не встигли працевлаштуватися в Україні та не мають власних джерел доходів. **Зміни передбачають продовження виплат для вразливих категорій ВПО, а саме – пенсіонерам, людям з інвалідністю, жінкам, жінкам з дітьми, а також громадянам, які живуть на прифронтових територіях.**

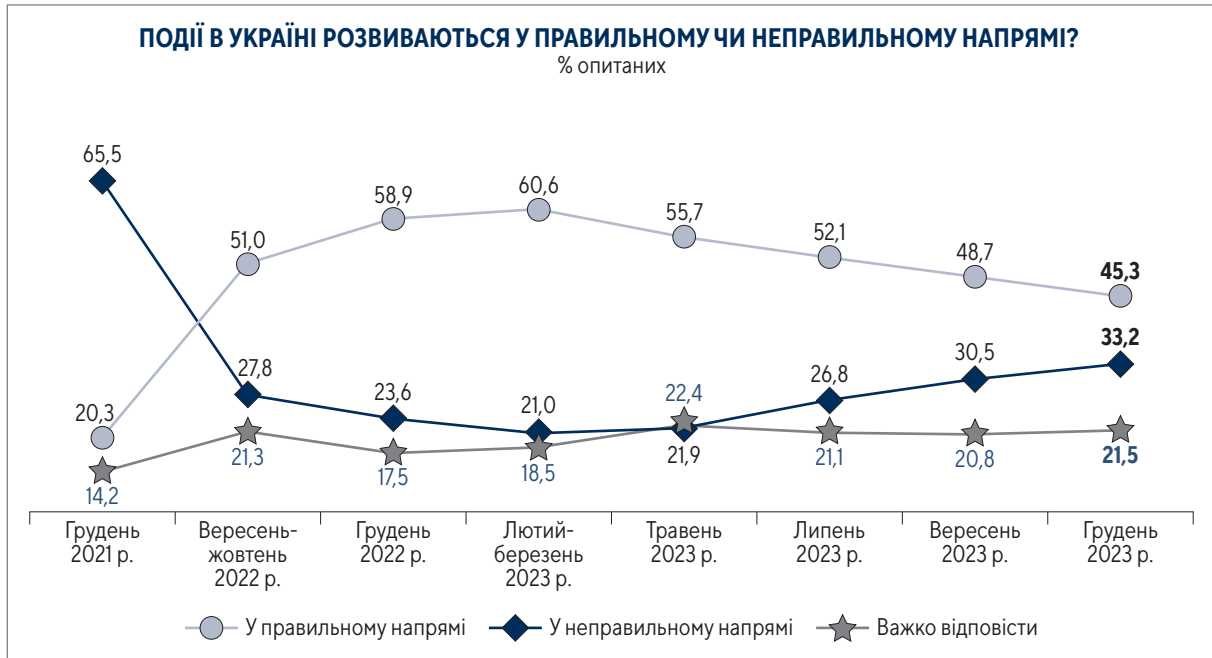
З 1 лютого 2024 р. уряд планував скасувати виплати для деяких категорій внутрішньо переміщених осіб. Зокрема, уряд вирішив застосувати критерії майнового стану, встановлення кінцевого терміну виплати допомоги (не більше 12 місяців) і продовження виплати на другий шестимісячний термін лише певним категоріям осіб, які звернулися за допомогою після 1 серпня 2023 р. Розмір допомоги залишається незмінним: для осіб з інвалідністю та дітей – 3 000 грн, для інших осіб – 2 000 грн.

У зв'язку з цим виникає низка питань стосовно того, який вплив на суспільство матиме скорочення виплат. Наразі можна зробити висновок, що політика соціальної допомоги спрямована передусім на заміну соціальних виплат соціальними послугами. Але по факту масове скорочення виплат не перекривається послугами в усіх випадках, коли люди цього потребуватимуть. В багатьох громадах досі не проведена оцінка потреб переселенців, серед яких є люди без житла, роботи, з маленькими дітьми, інвалідністю. Громадянам категорії 50+ роботу знайти фактично неможливо. Зміни викликають хвилювання й у тих, хто виїхав з окупованих територій та не придбав житло, або придбав, але втратив через повномасштабне вторгнення.

VII.

ПОЗИЦІЇ ГРОМАДЯН З АКТУАЛЬНИХ ПИТАНЬ¹

ЧИ ЗДАТНА УКРАЇНА ПОДОЛАТИ ІСНЮЮЧІ ПРОБЛЕМИ ТА ТРУДНОЦІ?
% опитаних

	Грудень 2021 р.	Вересень-жовтень 2022 р.	Грудень 2022 р.	Лютий-березень 2023 р.	Травень 2023 р.	Липень 2023 р.	Вересень 2023 р.	Грудень 2023 р.
Здатна подолати протягом найближчих кількох років	17,7	40,6	49,9	49,4	43,0	42,7	38,0	32,2
Здатна подолати у більш віддаленій перспективі	54,4	42,6	37,0	35,9	43,2	41,7	43,4	45,3
Не здатна	17,6	5,2	5,1	3,4	4,8	6,4	8,6	7,2
Важко відповісти	10,3	11,6	8,0	11,3	9,0	9,2	10,0	15,3

¹ Результати соціологічного опитування, що проводилося соціологічною службою Центру Разумкова спільно з Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва з 8 по 15 грудня 2023 р.

Опитування проводилося методом face-to-face у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Кіровоградській, Львівській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернігівській, Чернівецькій обл. та м. Києві (у Запорізькій, Миколаївській, Харківській, Херсонській обл. – лише на тих територіях, що контролюються урядом України та на яких не ведуться бойові дії).

Опитування проводилося за стратифікованою багатоступеневою вибіркою із застосуванням випадкового відбору на перших етапах формування вибірки та квотного методу відбору респондентів на заключному етапі (коли здійснювався відбір респондентів за статево-віковими квотами). Структура вибіркової сукупності відтворює демографічну структуру дорослого населення територій, на яких проводилося опитування, станом на початок 2022 р. (за віком, статтю, типом поселення).

Опитано 2 019 респондентів віком від 18 років. Теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%. Разом з тим, додаткові систематичні відхилення вибірки можуть бути зумовлені наслідками російської агресії, зокрема, вимушеною евакуацією мільйонів громадян.

НАСКІЛЬКИ ВИ ДОВІРЯЄТЕ СОЦІАЛЬНИМ ІНСТИТУТАМ?												
% опитаних												
	Липень-серпень 2021 р.				Вересень 2023 р.				Грудень 2023 р.			
	Довіряють*	Не довіряють**	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри***	Довіряють*	Не довіряють**	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри***	Довіряють*	Не довіряють**	Важко відповісти	Баланс довіри-недовіри***
Збройні сили України	68,3	24,8	6,7	43,5	93,1	5,2	1,7	87,9	93,7	4,6	1,7	89,1
Добровольчі загони	53,5	33,4	13,1	20,1	85,2	9,3	5,5	75,9	88,9	6,0	5,1	82,9
Волонтерські організації	63,6	25,1	11,3	38,5	84,3	11,1	4,5	73,2	85,6	8,2	6,1	77,4
Державна служба з надзвичайних ситуацій	61,4	28,7	9,9	32,7	82,8	13,0	4,3	69,8	83,3	11,7	4,9	71,6
Національна гвардія України	53,6	36,0	10,4	17,6	80,8	14,3	5,0	66,5	81,8	11,6	6,5	70,2
Міністерство оборони України	–	–	–	–	70,6	22,3	7,1	48,3	73,1	20,2	6,7	52,9
Державна прикордонна служба	55,0	34,3	10,7	20,7	76,5	17,2	6,3	59,3	71,7	20,0	8,4	51,7
Служба безпеки України (СБУ)	37,5	49,7	12,7	-12,2	66,0	25,2	8,8	40,8	70,8	21,1	8,1	49,7
Президент України	36,2	57,6	6,2	-21,4	71,7	20,2	8,2	51,5	67,6	26,1	6,3	41,5
Церква	63,5	26,3	10,3	37,2	59,2	27,7	13,1	31,5	63,4	24,8	11,7	38,6
Громадські організації	47,0	37,4	15,5	9,6	60,5	27,2	12,3	33,3	62,8	24,6	12,7	38,2
Національна поліція України	38,5	52,9	8,5	-14,4	56,9	36,0	7,1	20,9	58,0	34,1	7,9	23,9
Голова вашого міста/селища/села	57,1	33,6	9,3	23,5	53,7	38,9	7,5	14,8	53,2	39,8	7,0	13,4
Національний банк України	29,1	60,1	10,9	-31,0	45,8	41,8	12,5	4,0	50,9	37,9	11,2	13,0
ЗМІ України	45,4	45,8	8,9	-0,4	47,1	43,0	9,9	4,1	48,1	43,2	8,7	4,9
Місцева рада вашого міста/селища/села	51,4	37,8	10,7	13,6	48,6	41,3	10,2	7,3	47,3	41,2	11,4	6,1
Уповноважений Верховної Ради з прав людини (Омбудсмен)	31,7	40,1	28,1	-8,4	44,1	30,6	25,2	13,5	43,2	30,6	26,2	12,6
Національне антикорупційне бюро України (НАБУ)	15,2	69,6	15,3	-54,4	29,2	53,3	17,5	-24,1	32,3	50,9	16,8	-18,6
Профспілки	21,2	54,8	24,0	-33,6	25,3	45,7	29,0	-20,4	25,0	46,5	28,4	-21,5
Національне агентство з питань запобігання корупції	13,2	69,6	17,2	-56,4	27,2	52,1	20,7	-24,9	28,7	50,9	20,5	-22,2
Спеціалізована антикорупційна прокуратура	13,6	69,3	17,2	-55,7	28,5	52,3	19,2	-23,8	28,8	52,2	19,0	-23,4
Комерційні банки	18,2	70,7	11,1	-52,5	26,2	58,7	15,0	-32,5	27,0	58,2	14,8	-31,2
Уряд України	21,5	72	6,6	-50,5	31,9	60,4	7,7	-28,5	31,0	62,6	6,4	-31,6
Прокуратура	17,8	71,1	11,1	-53,3	26,5	60,9	12,6	-34,4	24,2	61,6	14,2	-37,4
Верховна рада України	18,7	75,1	6,1	-56,4	29,1	63,6	7,4	-34,5	27,6	66,1	6,3	-38,5
Державний апарат (чиновники)	14,9	75,7	9,4	-60,8	19,1	71,7	9,2	-52,6	18,6	73,4	8,0	-54,8
Суди (судова система загалом)	15,5	74,2	10,4	-58,7	17,7	69,8	12,5	-52,1	16,0	72,0	12,1	-56,0
Політичні партії	16,1	71,7	12,2	-55,6	14,1	73,6	12,3	-59,5	12,8	75,9	11,3	-63,1

* Сума відповідей «повністю довіряю» та «скоріше довіряю».
 ** Сума відповідей «зовсім не довіряю» та «скоріше не довіряю».
 *** Різниця між часткою тих, хто довіряє і тих, хто не довіряє.

Над номером працювали:

Колектив авторів: Ю. Якименко (керівник проєкту), А. Биченко, О. Мельник, М. Міщенко, М. Пашков, О. Пищуліна, В. Омельченко, П. Стецюк, М. Сунгуровський, В. Юрчишин, В. Удальцова (інтерн, довідкові матеріали), Я. Лоїк (інтерн).

Редакційно-видавничий відділ: З. Міщеня, К. Мокляк, Т. Овсяник.

Це видання було представлено Центром Разумкова в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Раств в Україні. Зміст видання є винятковою відповідальністю Раств та його партнерів і не обов'язково відображає погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або уряду США.

Наша адреса:

01032, м. Київ, бул. Тараса Шевченка, 33Б, 7-й поверх

Телефон: (38 044) 201-11-98

Факс: (38 044) 201-11-99

e-mail: info@razumkov.org.ua

Вебсторінка: www.razumkov.org.ua

